

УДК 711.57

аспірант, Саєнко Д. М.,
Одеська державна академія будівництва і архітектури,
orcid.org/0000-0002-8120-3381,

ПРОЕКТУВАННЯ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В 1941-1970 РР.

Анотація: у статті розглянуто особливості архітектурної організації перших дитячих дошкільних закладів на території України в радянський період історії нашої держави. В дослідженні виявлені шість основних етапів формування закладів дитячої дошкільної освіти в радянські часи української державності: перший (1918-1922 рр.), другий (1923-1940 рр.), третій (1941-1950 рр.), четвертий (1951-1960 рр.), п'ятий (1961-1970 рр.), шостий (1971-1991 рр.) та сьомий (1992р.-т.ч.) періоди. Перший період характеризується використанням пристосованих будівель під розміщення дошкільних дитячих закладів малої місткості і досить часто вбудованого типу. На другому етапі вперше була розроблена загальна методологія проектування і будівництва дитячих закладів, з'явилися перші нормативні документи, проекти носили індивідуальний характер, розповсюдженими були рішення вбудовано-прибудованих дитячих дошкільних закладів до житлових і громадських будівель. В межах даної статті більш детально планується розглянути третій, четвертий та п'ятий періоди.

Ключові слова: дитячі дошкільні заклади, вбудовано-прибудований тип, дитячий садок, заклади освіти, архітектура.

Постановка проблеми. Більшість міст України сьогодні стикається з проблемою недостатньої кількості дитячих дошкільних закладів. Більша частина існуючих дитячих садків потребує ремонту, реконструкції і модернізації [1]. Край гостро проблема дитячих дошкільних закладів стоїть в історичних та нових районах з ущільненою висотною забудовою, де обмеженням виступає відсутність вільних територій та ін. фактори [2]. Для визначення можливих шляхів розв'язання даної проблеми необхідно провести аналіз формування та розвитку архітектури закладів дошкільної освіти в нашій державі. Аналіз історичного формування архітектурного середовища та типології будівель ДДЗ радянського періоду України дозволив виявити декілька етапів, які пов'язані з соціально-політичними та культурними змінами, зі створенням нової народної системи виховання і освіти, початком розвитку типології будівель ДДЗ у вітчизняній практиці [4]. Перший період (1918-1922 рр.) характеризується використанням пристосованих будівель під розміщення дошкільних дитячих

закладів малої місткості, часто вбудованого типу. На другому етапі (1923-1940 рр.) вперше була розроблена методологія проектування і будівництва дитячих закладів, з'явилися перші нормативні документи з проектування ДДЗ, розповсюдженими були рішення вбудовано-прибудованих дитячих дошкільних закладів до житлових і громадських будівель. Суттєвий вплив на розвиток містобудівної мережі і архітектури дитячих дошкільних закладів на українських теренах відбувся з початком Великої Вітчизняної війни.

Виклад основного матеріалу. Третій період (1941-1950 рр.) розвитку ДДЗ в Україні відрізняється важкими умовами поствоєнного часу, різким зниженням загального фонду дитячих закладів освіти. Основні проектно-будівельні зусилля перших повоєнних років були спрямовані на відновлення існуючого житлового фонду. Розміщення ДДЗ відбувалося в практично будь-якій будівлі, найчастіше суміщеними з будівлями шкіл, районних адміністрацій, громадськими будівлями, їдальнями підприємств тощо. В післявоєнний період новий виток розвитку і широко розповсюдження отримали архітектурні проекти вбудовано-прибудованих ДДЗ. З 1945-го року почали проводитися архітектурні конкурси на проектування дитячих садків і ясел за нормами довоєнних років, з метою пошуку нових, найкращих та оптимальних архітектурно-планувальних рішень. Типологія дошкільних освітніх закладів післявоєнного періоду характеризується збільшенням поверховості будівлі, що зумовило появу вертикального комунікаційного вузла-сходів. Сходи вели до основних груп приміщень будинку, що забезпечувало хорошу просторову орієнтацію, парадний вигляд інтер'єру.

У великих містах України почали з'являтися ДДЗ збільшеної місткості. Характерним прикладом може слугувати проект дитячого садка на 100 дітей, запроектований архітектором А. Чалдимовим. Архітектурна композиція будівлі характеризується акцентуванням центрального об'єму, який отримав парадний, урочистий вигляд просторого світлого приміщення. Такий проектний підхід відповідав та демонстрував культурний підйом даного часового періоду. Особливе візуальне значення було спрямовано на підкреслення головного входу в будівлю дитячого дошкільного закладу, що стало можливим завдяки впровадженню великого масштабу членувань у площині масивного фронту, а також використанню колонади з виразними ордерними деталями.

Більшість типових проектів ДДЗ післявоєнного періоду була розрахована на розміщення невеликої кількості дітей в освітньому закладі. Будівлі дитячих садків були переважно одноповерховими, відрізнялися парадністю, урочистістю, багатством архітектурно-художніх деталей. Чітка симетрична композиція плану посилювала значимість будівлі ДДЗ в міській забудові [5].

Четвертий період (1951-1960 рр.) характеризується активним

розширенням міських поселень з будівництвом крупних житлових районів. Будівництво та проектування ДДЗ отримало масовий характер. В зазначений період розвитку України, архітектурні проекти дитячих дошкільних закладів, які були розроблені у попередні часи, отримали значних змін та позбавлені архітектурних деталей. Слід зазначити, що в зв'язку з розширенням міського середовища за рахунок вільних територій приміських зон, необхідність у вбудованих чи прибудованих ДДЗ до існуючих будівель значно зменшилась, почалось активне проектування і будівництво окремо розташованих будівель ДДЗ.

В загальному сенсі зазначений період, як і наступний, характеризуються пошуком можливості зниження будівельної вартості, використанням спрощених конструктивних схем, стандартизації архітектурних елементів, що в свою чергу викликало розробку типових об'ємно-просторових композиційних схем ДДЗ: централізованого, блочного, павільйонного і галерейного типу, які відрізнялись характером взаємозв'язків між окремими групами приміщень [6]. Необхідно відзначити, що даний історичний етап розвитку і проектування ДДЗ в Україні став переломним – естетика об'ємно-просторового каркасу будівлі дитячого закладу почала засновуватись на виявленні і підкресленні функціональної структури будівлі.

П'ятий період (1961-1970 рр.). Розповсюдження масового будівництва житлових районів в зазначений період розвитку України обумовило зниження будівельної вартості робіт, використання спрощених конструктивних схем, стандартизацію архітектурних елементів, активне використання типового проектування, що в свою чергу спричинило спрощення об'ємно-просторових композиційних схем будівель. Як зазначалося вище, даний історичний етап розвитку української архітектурно-будівельної діяльності характеризується естетикою об'ємно-просторового каркасу на основі виявлення і підкреслення функціонально-технологічних зв'язків між групами приміщень.

Відповідно до збільшення масштабів житлового будівництва, відбулося зростання кількості дитячих садків і ясел у порівнянні з попередніми періодами. В зв'язку з початком активного розвитку типового багатопверхового житлового будівництва, відбулася стандартизація всіх типових проектів для освоєння нових територій житлових масивів. В 1961-1970 рр. основний відсоток побудованих ДДЗ складають окремо розташовані будівлі. Проектування ДДЗ вбудовано-прибудованого типу почало носити виключний характер та отримало статус «експериментального будівництва» [7].

Список літератури

1. Ковальська Г. Л. Архітектурне проектування навчальних закладів: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т буд. і арх. Київ: КНУБА, 2010. 148 с.

2. Ковальська Г. Л. Розвиток системи навчальних закладів у різних містобудівних умовах. *Управління розвитком складних систем*. 2015. № 24. С. 118–124.
3. Ковальская Г. Л. Проблемы комплексной организации сети учебных заведений в уплотненной жилой застройке. Проблемы инновационного биосферно-совместимого социально-экономического развития в строительном, жилищно-коммунальном и дорожном комплексах: материалы 3-й межд. науч.-практ. конференции. Брянск: Брян. гос. инженер.-технол. акад., 2013. С. 57–62.
4. Ковальська Г. Л. Особливості проектування та будівництва вбудовано-прибудованих дошкільних навчальних закладів. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2015. № 40. С. 378–383.
5. Ясиевич В. Е. Архитектура Украины на рубеже XIX-XX веков. Киев: Будивельник, 1988. 180 с.
6. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем. Киев: Будивельник, 1991. 184 с.
7. Ковальський Л. Н. Архитектура учебно-воспитательных зданий. Киев: Будивельник, 1988. 162 с.

Аннотация

Аспирант Саенко Д. Н. Одесская государственная академия строительства и архитектуры. **Проектирование детских дошкольных учреждений на территории Украины в 1941-1970 гг.**

В статье рассмотрены особенности архитектурной организации первых детских дошкольных учреждений на территории Украины в советский период истории нашего государства. В исследовании выявлены шесть основных этапов формирования заведений детского дошкольного образования: первый (1918-1922 гг.), второй (1923-1940 гг.), третий (1941-1950 гг.), четвертый (1951-1960 гг.), пятый (1961-1970 гг.), шестой (1971-1991 гг.) и седьмой (1992 г. - т.в.) периоды. Первый период характеризуется использованием приспособленных зданий под размещение дошкольных детских учреждений малой вместимости, часто встроенного типа. На втором этапе была разработана методология проектирования и строительства детских учреждений, появились первые нормативные документы, проекты носили индивидуальный характер, распространенными были решения встроенно-пристроенных детских дошкольных учреждений к жилым и общественным зданиям. В третьем периоде (послевоенном) размещение ДДУ происходило в практически любом здании, чаще всего совмещенном с зданиями школ, районных администраций, общественными зданиями, столовыми предприятий и т.д.; появились двухэтажные ДДУ. На четвертом этапе строительство и проектирование ДДУ получило массовый характер, в связи с расширением городской среды за счет

свободных территорий пригородных зон, необходимость во встроенных или пристроенных ДДУ к существующим зданиям значительно уменьшилась, началось активное проектирование и строительство отдельно стоящих зданий ДДУ. Пятый период характеризуется ростом количества детских садов и яслей в сравнении с предыдущими периодами. В связи с началом активного внедрения типового многоэтажного жилищного строительства, произошла стандартизация типовых проектов ДДУ для новых территорий жилых массивов.

Ключевые слова: детские дошкольные учреждения, встроенно-пристроенный тип, детский сад, учебные заведения, архитектура.

Annotation

Graduate student Saienko D. N. Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Design of preschool institutions in Ukraine in 1941-1970.

The article discusses the features of the architectural organization of the first preschool institutions in Ukraine during the Soviet period, the history of our state. The study identified six main stages of the formation of institutions of preschool education: the first (1918-1922), the second (1923-1940), the third (1941-1950), the fourth (1951-1960), the fifth (1961-1970), the sixth (1971-1991) and seventh (1992 r. - today) periods. The first period is characterized by the use of adapted buildings for the placement of small-sized preschool childcare facilities, often of built-in type. At the second stage, a methodology for designing and building children's institutions was developed, the first regulatory documents appeared, the projects were individual in nature, the decisions of built-in and attached preschool institutions for residential and public buildings were common. In the third period (post-war) the placement of pre-school facilities took place in practically any building, most often combined with buildings of schools, district administrations, public buildings, canteens, etc.; there were two-story preschool institutions. At the fourth stage, the construction and design of the preschool institutions became widespread. Due to the expansion of the urban environment due to the free territories of suburban areas, the need for embedded or attached preschool institutions to existing buildings was significantly reduced, and the active design and construction of detached preschool institutions buildings began. The fifth period is characterized by an increase in the number of kindergartens and nurseries in comparison with previous periods. In connection with the beginning of the active implementation of typical multi-storey housing construction, standardized model preschool institutions projects for new residential areas have been standardized.

Key words: preschool institutions, built-in and attached type, kindergarten, educational institutions, architecture.